

ДЕРЖАВНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА ЯК ФАКТОР ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО УЧАСТІ У ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ

У статті визначається сутність, принципи та основні завдання державної молодіжної політики з точки зору пошуку механізмів залучення молоді до участі в державотворчих процесах в Україні.

Ключові слова: молодіжна політика, державна молодіжна політика, молодь, державотворення, суб'єкт молодіжної політики, ефективність молодіжної політики, завдання молодіжної політики, політична система.

В статье определяется сущность, принципы и основные задачи государственной молодежной политики с точки зрения поиска механизмов привлечения молодежи к участию в государственных процессах в Украине.

Ключевые слова: молодежная политика, государственная молодежная политика, молодежь, гособразование, субъект молодежной политики, эффективность молодежной политики, задачи молодежной политики, политическая система.

This article deals with the basic essence, principles and main tasks of state youth policy from the perspective of finding the mechanisms of involving youth in state-building processes in Ukraine.

Key words: youth policy, state youth policy, youth, state education, subject of youth policy, efficiency of youth policy, tasks of youth policy, political system.

Молодь завжди посідала особливе місце у суспільстві. Як відомо, молоде покоління є найбільш мобільним, енергійним та перспективним прошарком населення, що завжди йде у складі авангарду суспільно-політичних змін. Водночас позиції дослідників та державно-політичних діячів щодо становища молоді в соціумі є надзвичайно різноманітними та детермінуються викликами часу. В українському сьогоденні, позначеному перманентними кризами економічного, політичного та культурного характеру, роль молоді, як виявляється, суттєво впливає на процеси прийняття суспільно-значущих політичних рішень. Саме тому особливо актуальним сьогодні є питання залучення молоді до конструктивної взаємодії з владними структурами держави. Щоб краще зрозуміти дані процеси, що мають місце у політичній реальності сьогодення, метою статті є з'ясування змісту, принципів та завдань державної молодіжної політики та чинників, які впливають на неї.

Питаннями формування та реалізації державної молодіжної політики, участі молодіжних об'єднань та рухів у державотворчих процесах присвячено праці українських учених В. Головенька, який аналізує український молодіжний рух [7]; М. Перепелиці, який приділив увагу структурі, функціям, механізмам реалізації та впровадження державної молодіжної політики, намагався окреслити шляхи вдосконалення державної політики стосовно молоді на місцевому рівні [17]; Ю. Галабурди, яка досліджувала історію становлення недержавного сектора суспільно-політичних відносин в Україні, що тісно пов'язана з громадськими рухами та молодіжними організаціями, які виникали в різні часи [5]; Ю. Криворучка, який вважає молодь суспільним чинником формування громадянського суспільства в Україні [15]. Науковий пошук у цій сфері здійснювали також В. Вербець, Н. Паніна, М. Головатий [3], [16], [6].

Отже, деякі аспекти державної молодіжної політики в Україні були висвітлені у вітчизняній

науковій літературі, але комплексного аналізу питання взаємовідносин молодіжних організацій та рухів із владними структурами ще не було здійснено.

Майбутній розвиток України повною мірою залежить від успіху тих, хто завтра відіграватиме провідну роль у суспільних процесах. Це обумовлює важливість реалізації ефективної молодіжної політики держави, яка максимально відповідатиме потребам молодої людини та водночас держави. Державна молодіжна політика повинна відображати позицію держави до цієї групи населення, її погляд в майбутнє та адекватність політичного курсу, створювати необхідні умови, гарантії для соціального становлення і розвитку молодого покоління. Саме тоді, коли будуть надаватися достатні гарантії та умови для соціалізації та всебічного розвитку молодої людини, молодь буде здатна і матиме бажання спрямовувати свій потенціал у відповідно до інтересів суспільства всіх сферах своєї життєдіяльності. Відсутність такої політики або її неадекватне втілення, як зазначає М. Головатий, призводять до серйозних кризових явищ у молодіжному середовищі, зокрема й у всьому суспільстві загалом [6, с. 9].

Не заглиблюючись в історію виникнення терміна «державна молодіжна політика», зазначимо, що в Україні він уперше почав використовуватися у радянські часи партійними органами та знайшов відображення в директивних матеріалах комуністичної партії. У часи реформ та перебудов роль молоді у суспільних процесах зростала і, відповідно, особливої уваги набувала молодіжна політика держави. Тому в 90-х роках ХХ ст. політика незалежної Української держави щодо молоді зазнала істотних змін. Утвердилася державна молодіжна політика нового типу, яка своєю пріоритетною і специфічною спрямованістю покликана створити умови для якнайшвидшого соціального становлення молоді, для її самореалізації як у власних, так і суспільних інтересах.

Молодіжну державну політику в незалежній Україні було започатковано Декларацією «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (1992 р.) [8] та Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993 р.) [9]. Потім вона деталізувалася в таких законах, як: «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1998 р.) [11], «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю» [10] тощо. Основні права і обов'язки молоді, як і інших громадян України, зафіксовані в Конституції України (ст. 53) [13].

Визначення державної молодіжної політики, прийняте Декларацією «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», констатує: «державна молодіжна політика – це системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що

здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить на меті створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України» [8]. Потрібно зазначити, що це визначення конкретизує мету діяльності держави стосовно молоді та є законодавчо закріпленим для використання в практичній роботі.

Заслугує на увагу тлумачення державної молодіжної політики В. Головенька: «державна молодіжна політика охоплює всі сфери життєдіяльності молоді, включає в себе всі питання, пов'язані з формуванням і вихованням молоді, охоплює всі процеси соціалізації, всю сукупність ідей щодо місця і ролі молоді в суспільстві та їхню реалізацію. Державна молодіжна політика є сукупністю дій всіх державних і громадських інституцій, проте кожний її суб'єкт, соціальна інституція здійснює її диференційовано, відповідно до своїх потреб і можливостей з урахуванням місцевих умов» [7, с. 136]. Інший дослідник проблем молодого покоління І. Гайванович вважає, що «державна молодіжна політика – це, по-перше, система ідей, теоретичних положень про місце і роль молодого покоління в суспільстві; по-друге, це практична діяльність суб'єктів такої політики: громадських організацій та інших соціальних інститутів щодо реалізації ідей, положень і директив з метою формування і розвитку молоді, реалізації творчих потенціалів в інтересах будівництва нового суспільства» [4, с. 117].

Подібного погляду з поправкою на час і нові історичні умови дотримується М. Головатий, який зазначає, що під державною молодіжною політикою слід розуміти наявність у суспільстві чітко і об'єктивно визначених, законодавчо-закріплених ідей стосовно місця і ролі молоді в поступальному розвитку суспільства, а також системи різноманітних заходів, що сприяють реалізації цих ідей. Мета державної молодіжної політики – створити необхідні соціально-економічні, політико-правові, організаційні умови і гарантії для соціального становлення, розвитку і вдосконалення як окремої молодої людини, так і всього молодого покоління. Також М. Головатий розглядає державну молодіжну політику в державі не взагалі, а з урахуванням того, що її суб'єктом є держава, державні органи (котрі практично реалізують цю політику), політичні партії, громадські організації та об'єднання, профспілки, соціальні інститути (освіти, культури), окремі громадяни і, обов'язково, самі молоді люди [6, с. 6].

Дослідник А. Коновалов зазначає, що державна молодіжна політика поширюється на громадян України віком від 14 до 35 років, незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі,

освіти, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять, і здійснюється через органи державної виконавчої влади, установи, соціальні інститути та об'єднання молодих громадян [12]. Серед інших заслуговує на увагу тлумачення В. Криворученка: «Державна молодіжна політика держави охоплює всі сфери життєдіяльності молоді, включає в себе всі питання, пов'язані з формуванням і вихованням молоді, охоплює всі процеси соціалізації, всю сукупність ідей щодо місця і ролі молоді в суспільстві та їхню реалізацію. Молодіжна політика є сукупністю всіх державних і громадських інституцій, проте кожний її суб'єкт, соціальна інституція здійснює її диференційовано відповідно до своїх потреб і можливостей з урахуванням місцевих умов» [14, с. 60].

Отже, під терміном «державна молодіжна політика», з точки зору автора, розуміємо чітко визначену систему ідей, принципів, теоретичних положень щодо місця та ролі молоді у поступальному розвитку суспільства, закріплених у законодавчих та нормативних актах тощо (у програмних документах політичних партій, заявах громадських організацій, промовах окремих суспільних лідерів), а також діяльність суб'єктів молодіжної політики щодо втілення цих ідей та положень у реальність в інтересах молоді та суспільства в цілому.

У виробленні ефективної державної молодіжної політики важливу роль відіграє з'ясування суті та змісту процесів життєвого самовизначення молодої людини. Ці процеси поділяються на соціальне, політичне, професійне та економічне самовизначення. Основною метою реалізації державної молодіжної політики в Україні має бути: створення умов для самореалізації кожної молодої людини та розвиток ініціатив молоді на принципах відкритості, системності та комплексності, що особливо стосується поглиблення соціальної політики та підвищення якості життя. Головною ідеєю реалізації державної молодіжної політики можна сформулювати таким чином: кожна молода людина повинна мати рівні умови для успішного життєвого старту: одержати якісну вищу освіту, отримати перше робоче місце, мати можливість забезпечити себе власним житлом та займатися самовдосконаленням протягом всього життя.

Одними з найголовніших завдань державної молодіжної політики повинні стати: створення необхідних умов для зміцнення гарантій забезпечення прав і свобод молодих громадян, допомога молодим людям у реалізації і самореалізації їх творчих можливостей та ініціатив, залучення молоді до активної участі в економічному розвитку України, надання державою кожній людині соціальних послуг з навчання, духовного і фізичного виховання.

Принципами, які мають бути закладені в основу державної молодіжної політики, з нашої точки зору, є:

– по-перше, розуміння та повага поглядів і переконань молоді, налагодження конструктивного

діалогу з владними структурами та залучення молодого покоління до безпосередньої участі у державотворчих процесах та у формуванні й реалізації політики і програм, що стосуються суспільства загалом і молоді зокрема;

– по-друге, правовий та соціальний захист молодих громадян з метою створення необхідних стартових можливостей для їхнього повноцінного соціального становлення та розвитку;

– по-третє, сприяння ініціативам та активності молоді в усіх сферах життєдіяльності суспільства.

Не можна не погодитися з думкою О. Балакера, який вважає, що основними завданнями державної молодіжної політики є:

– створення гарантованих соціально-економічних, політичних та інших необхідних стартових умов для соціалізації молоді;

– реалізація проблем, запитів, інтересів молоді – не за рахунок інших соціальних груп;

– координація зусиль державних органів, партій, організацій, об'єднань, рухів, соціальних інститутів щодо забезпечення умов для розвитку і самореалізації молоді;

– соціальний захист груп молоді, неспроможних самостійно розв'язувати власні проблеми або хоча б полегшити своє життя;

– вивчення становища молоді, створення необхідних умов для зміцнення правових та матеріальних гарантій щодо здійснення прав і свобод молодих громадян, діяльності молодіжних організацій для повноцінного соціального становлення та розвитку молоді;

– допомога молодим людям у реалізації й самореалізації їх творчих можливостей та ініціатив;

– залучення молоді до активної участі в державотворчих процесах;

– надання державою кожній молодій людині соціальних послуг по навчанню, вихованню, духовному і фізичному розвитку, професійній підготовці;

– координація зусиль усіх організацій та соціальних інститутів, що працюють з молоддю [1, с. 64].

В Україні реалізація державної молодіжної політики вимагає спрямовувати свою ідеологію на підтримку молодої людини, залучення її до активних дій у державотворчих процесах. Так у більшості розвинених країн Західної Європи є специфічне законодавство щодо роботи з молоддю, а державна молодіжна політика реалізується завдяки державним та регіональним молодіжним програмам. Такі програми мають переважно превентивний, профілактичний, застережний характер і запобігають хибним проявам у молодіжному середовищі.

Враховуючи досвід країн Західної Європи щодо реалізації державної молодіжної політики, необхідними умовами її ефективності є збільшення видатків з державного бюджету та відпрацювання системи контролю за їх використанням, вдосконалення механізмів надання фінансової підтримки в тих сферах, що стосуються роботи з

молоддю. У свою чергу, державна молодіжна політика повинна забезпечити рівні можливості для розкриття творчого, професійного, інтелектуального потенціалу молоді, набуття нею соціального досвіду та вміння жити в громадянському суспільстві, повинна вимагати більш активного втілення в життя задекларованих положень, тобто підкріплення конкретними практичними діями, які були б відчутні в молодіжному середовищі.

Отже, є підстави вважати, що чинна державна молодіжна політика в Україні не відповідає

потребам молодих людей та викликам часу, вона вимагає конструктивного реформування. Виходячи з вищезазначеного, одними з найголовніших завдань державної молодіжної політики мають стати: створення необхідних умов для забезпечення прав і свобод молодих громадян, допомога молодим людям у реалізації і самореалізації їх творчих можливостей та ініціатив, залучення молоді до активної участі в політико-економічному та культурному розвитку України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балакєра О.М. Довідкові матеріали про становище молоді та хід реалізації державної молодіжної політики в Україні. – К.: Весь мир, 1997. – 98 с.
2. Бєродін Є.І. Історія формування державної молодіжної політики в Україні (1991-2004 рр.): Монографія. – Д.: Герда, 2006. – 472 с.
3. Вєрбєць В. Проблеми формування національної свідомості молоді // Наукові записки «Острозька Академія». – Острєг, 1999. – Т. 2. – Ч. 1. – С. 231-234.
4. Гайванович І. Молодіжний рух України: тенденції та перспективи розвитку // Молода нація: Альманах: Спецвипуск. – К., 2000. – С. 115-121.
5. Галабурда Ю. Молодіжний недержавний сектор у контексті становлення громадянського суспільства в Україні // Соціальна політика і соціальна робота. – 2001. – № 2. – С. 14-17.
6. Головатий М.Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення // Укр. наук. дослід. ін-т проблем молоді. – К.: Наукова думка. – 1993. – С. 6-10.
7. Головенько В.А. Український молодіжний рух у ХХІ ст. / Укр. НДІ проблеми молоді. – К.: А.Л.Д., 1997. – 158 с.
8. Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» від 15 грудня 1992 року, № 2859-ХІІ (зі змінами) // www.rada.gov.ua/proza.htm.
9. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» із змінами від 23.03.2004 // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1992. – № 34. – С. 32-38.
10. Закон України «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю» від 4 листопада 2004 року, № 2150-IV (дію Закону зупинено на 2006 рік, на 2007 рік) // <http://www.zakon.gov.ua>.
11. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» від 1 грудня 1998 року № 281-ХІV (зі змінами) // <http://www.zakon.gov.ua>.
12. Коновалов А.В. Харківський міський центр дозвілля молоді 2006-2007 // <http://www.centrmolodi.kharkov.com>.
13. Конституція України. – К.: Україна, 1996. – 41 с.
14. Криворученко В.С. К вопросу о законодательстве субъектов Федерации в сфере молодежной политики. – С. 63.
15. Криворучко Ю. Молодь як суспільний чинник формування громадянського суспільства України // Громадянське суспільство як здійснення свободи: центрально-східноєвропейський досвід / За ред. А. Карася. – Л., 1999. – С. 309-316.
16. Паніна Н. Молодь України: структура цінностей, соціальне самопочуття та морально психологічний стан за умов тотальної аномії // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 1. – С. 41-48.
17. Перепелиця М.П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект). – К.: Український ін-т соціальних досліджень, Український центр політичного менеджменту, 2001. – 242 с.
18. Проблемы молодежи в обществе // К. Манхейм. Диагноз нашего времени. – М., 1994. – С. 441-456.
19. Черних А. План дій реалізації державної молодіжної політики в Україні. Молодіжна громадська колегія при Голові Верховної Ради України. 30.09.2006. // <http://chernikh.rada.gov.ua>.

Рецензенти: доктор історичних наук, професор Колісніченко А.І.;
кандидат політичних наук, доцент Ярошенко В.М.

© Гуцалова М.В., 2009

Надійшла до редакції 17.03.2009 р.

ПРИНЦИП ПОДІЛУ ВЛАДИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД І УКРАЇНА

У статті розглядається зарубіжний досвід використання принципу поділу влади та його вплив на становлення демократичної моделі державного устрою. Зроблено висновок, що реалізація принципу поділу влади є запорукою політичної стабільності та безперервності функціонування державної влади на шляху демократії.

Ключові слова: поділ влади, демократія, правова держава, державна влада, державний устрій, система стримувань і противаг, форми правління, державне управління.

В статье рассматривается зарубежный опыт использования принципа деления власти и его влияние на становление демократической модели государственного устройства. Сделан вывод, что реализация принципа деления власти является залогом политической стабильности и непрерывности функционирования государственной власти на пути демократии.

Ключевые слова: разделение властей, демократия, правовое государство, государственная власть, государственный строй, система сдержек и противовесов, формы правления, государственное управление.

The foreign experience of using the principle of division of powers and its influence on the democratic model of state is analyzed in an article. The conclusion is made that realization of the division of powers principle is the base of political stability and continuation of state powers functioning on the way to democracy.

Key words: separation of powers, democracy, state of law, state power, state model, checks and balances, forms of government, public administration.

Для становлення України як суверенної і незалежної демократичної, соціальної, правової держави та забезпечення повноцінного, своєчасного виконання поставлених державою і суспільством завдань необхідно враховувати здобутки зарубіжного досвіду принципу поділу влади з метою підпорядкування держави суспільству.

До недавнього часу проблема застосування системи стримувань і противаг як реалізації принципу розподілу влад в Україні не розглядалася, тому що значний період часу вона входила до складу Радянського Союзу, де цей принцип вважався буржуазним і ніколи не

визнавався навіть концептуально. Незважаючи на те, що за Конституцією УРСР вища державна влада належала Верховній Раді Української РСР, але фактично владу здійснювала КПРС на підставі ст. 6 Конституції, яка проголосила її ядром політичної системи [11]. На місцях органами державної влади вважалися місцеві ради, тобто місцеве самоврядування як таке було відсутнє.

Однак сьогодні, будуючи демократичну державу, ми реалізуємо ідею стримувань і противаг, щоб не тільки запобігти надмірній концентрації влади, а й забезпечити стабільність